

ביאורים לפרקי אבות

ג הלומד מחברו: פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצוינו בדרך מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר: ואתה אנניש בערפי אלופי ומידעי. והלא דברים קל וחמר, ומה דוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו, פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד. ואין כבוד, אלא תורה, שנאמר: כבוד חכמים ינחלו, ותמימים ינחלו טוב. ואין טוב אלא תורה, שנאמר: כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אר תעזבו:

תרי"א (א) תהלים נה. יד. (ב) משלי ג לה. (ג) שם כח י. (ד) משלי ד ב.

פירוש רש"י

וידעיים: ומה דוד. שהיה מלך ישראל עשאו לאחיתפל שהיה רשע ולא היה ראוי לכך רב ואלוהי בשביל שני דברים, אדם הדיוט הלמד מחברו שאינו רשע על אחת כמה וכמה: ואין כבוד אלא תורה. כלומר אלא לתורה, ולא אצריך לנהג בו קאי, והכי קאמר, אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה: כבוד חכמים ינחלו. ולמה הן נוחלין כבוד, בשביל שהם לומדין את התורה ויוצאים אותה בנחלה: ואין טוב אלא תורה. נסח אחר ואין כבוד אלא תורה. כלומר אין כבוד זה שאנו עושין ומצריכין לאדם לנהג בו כבוד אלא ברבו שלמד לו תורה, אבל למדו אמנות אחרת כגון שוליא דנגרי, לא: כבוד חכמים ינחלו. ראויים חכמים להנחיל כבוד ואיזה חכמים תמימים הנוחלים טוב דהיינו תורה אבל חכמים בשאר אמנויות לא:

או דבר אחד. של טעם, דסמיך להאי קרא דואתה אנוש בערפי סמיך איך קרא אשר יחיד נמתיק סוד, לפי שמצאו אחיתפל לרוד שהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי ועין ברכות ג: והלא כבר נאמר (ירמיה ג) חרב אל הפדים ונזאלו. טוב פעם אחרת מצאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה וקופה, אמר לו והלא כבר נאמר (ויקרא יט) ומקדשי תיקראו, שצריך לו לאדם לכנס שם במקורא כדי שתהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר (תהלים טו) בבית אלהים נהלך ברגש לשון אימה ופחד. ויש אומרים ברגש לכנס שם בכל כוח, לפי שנאמר ברב עם הדרת מלך. נסח אחר, ללכת ברגישה ובמהירות לבית הכנסת. ואתה אנוש בערפי. חשוב כמותי: מידעי. חכם שלי, כמו (דברים א) אנשים חכמים

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח של"ו

ג) הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת צריך לנהג בו כבוד

ולכן מדייק „הלומד מחבירו“ ולא „הלומד מתלמידו“, כי מאחר שהתלמיד צריך לישב לפני רבו באימה ויראה, הרי לא יתכן לומר שעל הרב לנהוג כבוד בתלמידו (גם כשמתנהג שלא כדבעי), ותובעים ממנו רק שיהי' כבוד התלמיד „חביב עליך כשלך“.

והתנא מאריך בלשונו ומפרט „פרק אחד או הלכה אחת וכו“, כי חמשה עינינים אלו רומזים על חמשה סוגים בלומדי תורה.

פרק אחד: הוא לומד ומבין את הענין בכללותו, אך אין בכחו להבין גם פרטי הדברים. הלכה אחת: הוא נכנס אמנם לפרטי הדברים, והוא לומד את ה„פרק“ כפי שהוא מחולק כבר להלכות פרטיות, אבל „לוקח“ כל ענין באופן של הלכה פסוקה, ואינו מגיע לכלל הבנת פרטי הענין על בוריו. פסוק אחד: הוא לומד בפרטיות יותר (בתורה שבכתב). דבור אחד: הוא מפרט את הענין עוד יותר (בכל פסוק ישנם כמה דבורים). אות אחת: היינו הדרגה הנעלית ביותר בלימוד והבנת התורה – ביכולתו ללמוד אות אחת ולמצוא בה תילי תילים של הלכות.

והתנא מלמדנו, שאין הבדל אם „חבירו“ לומד באופן של „פרק אחד“ או באופן של „אות אחת“ – הוא חייב לנהוג בו כבודו⁸.

השאלות במשנתנו: א. מה מחדש התנא, והרי מעצמו מובן שמאחר שלמד ממנו ענין בתורה חייב בכבודו. ויתרה מזו: גם אם לא למד ממנו מאומה חייב לכבדו, כפי ששינינו לעילי, „יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך“. ב. התנא מדייק „הלומד מחבירו“ (ולא „הלומד מן האדם²“) ללמדך שאפילו חבירו (השוה אליו) צריך לנהוג בו כבוד, וכל שכן במי שגדול ממנו³. וקשה: למה לא נקט „הלומד מתלמידו“⁴ (וכפי ששינינו לעיל⁵ „יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך“), שהוא רבועת יתירה. ג. הדיוק „צריך לנהג בו כבוד“ (ולא „צריך לכבדו“ וכו"ו). ד. לכאורה הי' לו לקצר בלשונו ולומר: „הלומד מחבירו אפילו אות אחת צריך לנהג בו כבוד“.

והביאור:

התנא מחדש ש„צריך לנהג בו כבוד“ – בהנהגה תמידית, היינו שגם בשעה שחבירו מתנהג לכאורה שלא כדבעי חייב לדונו לכף זכות ולכבדו. וזהו יותר מ„יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך“, כי בשעה שהאדם מתנהג שלא כדבעי הנה בנפשו פנימה הוא נבזה בעיניו (אף שבגלוי הרי על כל פשעים תכסה אהבתו את עצמו); ואילו בנוגע לחבירו – כשלמד ממנו אפילו אות אחת – „צריך לנהג בו כבוד“ בתמידות.

1) פ"ב מ"י. 2) ע"ד הלומד מכל אדם (לעיל רפ"ד). 3) מד"ש. 4) כמארז"ל (תענית ז, א) ומתלמידי יותר מכולם. 5) פ"ד מ"ב. 6) ראה מד"ש: שינהגו הכבוד הזה בהנהגה ובתמידות. 7) כמארז"ל (שבת ל, ב) כל ת"ח שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר בו. 8) משיחת ש"פ במדבר תשל"ג – על פי רשימת השומעים בלבד.

